

Управління освіти Голосіївської районної в місті Києві

Державної адміністрації

«Система завдань з розвитку пізнавальних процесів другокласників під час роботи зі словниковими словами»

Матеріали автора
методичної розробки
Талавири Людмили Іванівни
вчителя початкових класів
ліцею «Голосіївський» №241
міста Києва

Київ 2022 рік

ЗМІСТ

I	Вступ.....	с.3
II	Основна частина.....	с.4-7
	1. Мова як важливий інструмент реалізації компетентісного підходу в освіті.	с.4-5
	2. Розвиток пізнавальних процесів – один з напрямків ефективного засвоєння словникових слів.	с.5-7
III	Практична частина.....	с.7-26
	1. Ігри та вправи для розвитку пам'яті під час роботи зі словниковими словами.	с.7-11
	2. Ігри та вправи для розвитку уваги під час роботи зі словниковими словами	с.11-14
	3. Ігри та вправи для розвитку мислення під час роботи зі словниковими словами	с.14-20
	4. Ігри та вправи для розвитку зв'язного мовлення під час роботи зі словниковими словами	с.20-24
	5. Застосування LEGO-технології в роботі зі словниковими словами.	с.24-26
IV	Висновки.....	с.27
V	Використані джерела.....	с.28
VI	Додатки.....	с.29-43

ВСТУП

Нові стандарти в початковій освіті проголошують збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей.

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що державні освітні стандарти нового покоління вимагають активізації здібностей дітей та їх пізнавальних процесів. Таким чином, навчання стає невимушеним, а більш природним та гармонійним по відношенню до закладених самою природою психічних процесів учнів. Для того, щоб дитина розвивалася, необхідно створити таке освітнє середовище, в якому вона вчиться міркувати, прогнозувати і планувати власні дії у співпраці, оцінювати свою роботу, розвивати пізнавальну й емоційно-вольову сферу.

Провідна ідея мого досвіду полягає в створенні умов, які б спонукали другокласника в процесі роботи над словниковими словами до активної пізнавальної діяльності. Такі умови легко створити, використовуючи в роботі матеріал, направлений на розвиток дитячої пам'яті, уваги, мислення та мовлення. Саме тому, одне із моїх завдань – не тільки навчити учнів грамотно писати словникові слова, розуміти їх значення, вживати у своєму мовленні, а й зробити процес засвоєння таких слів більш ефективним та пізнавальним.

Практична значущість підібраних ігор, вправ та завдань для роботи зі словниковими словами на уроках української мови в 2 класі полягає у невимушеному захоплюючому та необтяжливому запам'ятовуванні словникових слів та інформації пов'язаної з ними.

Під час такої роботи мінімізується психологічна напруга, підвищується працездатність, захоплення рідною мовою. Запропонований матеріал розвиває творчі здібності, комунікативні вміння, вміння взаємодії та взаємодопомоги. При цьому у дитини не зникає бажання вчитися, а навпаки, результати навчання підвищуються, а мотивація до навчальної діяльності зростає.

Використання даного матеріалу можливе на різних етапах уроку, при вивченні та закріпленні всіх запропонованих програмою словникових слів. Вирішальним фактором є бажання та творчий підхід вчителя.

Новизна теми полягає в тому, щоб вплинути на традиційний процес засвоєння словникових слів, урізноманітнити його, підвищити ефективність шляхом використання завдань, направлених на розвиток пізнавальних процесів.

Провідна ідея – інтенсифікація процесу засвоєння словникових слів у взаємодії з розвитком пам'яті, уваги, мислення та зв'язного мовлення другокласників.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Мова як важливий інструмент реалізації компетентісного підходу в освіті. Державний стандарт початкової освіти і навчальні програми Нової української школи націлюють освітній процес на всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, розвитку пізнавальних процесів, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Відповідно до поставленої мети освітній процес зорієнтований на запровадження компетентісного підходу. І спільними для всіх компетентностей Нової української школи є наскрізні вміння: читати, розуміючи прочитане, висловлювати власну думку усно й письмово, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, творчість, ініціативність, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Для вирішення поставлених завдань важливим інструментом виступає мова – не тільки як окремий навчальний предмет, а і як засіб спілкування, передачі загальнокультурних, історичних цінностей, опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Змістові лінії «Взаємодіємо письмово» та «Досліджуємо мовні явища» Типової освітньої програми під керівництвом Савченко О.Я. спрямовані на:

- формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток мислення, уваги, уяви, пізнавальних здібностей школярів;
- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.
- виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

З метою підвищення мовленнєвої культури особливу увагу необхідно приділяти вправам, спрямованим на збагачення активного словника дітей, а також формуванню у них навички вибирати із свого словникового запасу для висловлювання думки ті слова, які найбільше відповідають змісту висловлювання і роблять його правильним, влучним і виразним.

Тому формування та розвиток мовленнєвої вправності школярів, зокрема правописних умінь, є одним із найважливіших аспектів мовно-літературної освітньої галузі.

Оволодіння словниковим складом літературної мови – необхідна умова вивчення учнями української мови: її орфоєпії, орфографії, граматики, правильного слововживання і зв'язного мовлення.

Важливою частиною роботи з орфографії є засвоєння списку слів, вимову і правопис яких учні мають запам'ятати. Написання таких слів переважно не можна пояснити правилами сучасного правопису, тому що воно склалося історично. Слова контрольного орфографічного списку повинні бути в центрі уваги, адже правильно побудована робота над словниковими словами справді збагачує лексичний запас учнів і сприяє їхньому мовленнєвому розвитку в усній та писемних формах. Але набуття навичок правильного користування словниковим словом – процес тривалий, його не можна досягти на одному уроці (Додаток 1).

Саме тому, одне із моїх завдань – не тільки навчити учнів грамотно писати словникові слова, розуміти їх значення, вживати у своєму мовленні, а й зробити процес засвоєння таких слів більш ефективним та пізнавальним.

Розвиток пізнавальних процесів – один з напрямків ефективного засвоєння словникових слів. Одним з основних шляхів організації роботи, спрямованої на засвоєння правопису словникових слів – це навчання правопису на основі запам'ятовування буквеного складу слів, їх морфемного складу; на основі проговорювання і списування.

Та й на думку деяких психологів забезпечення запам'ятовування правопису слова залежить від кількості повторень. Мінімальним є триразове відтворення слова на письмі: перше – під час ознайомлення з написанням; друге – через два тижні після першого; третє – через місяць після другого.

Саме на цьому будувався мій досвід роботи по ознайомленню учнів зі словниковими словами. Традиційно використовувала такі знайомі всім вправи та завдання: робота з графічним образом слова, багаторазове повторення слова, повторення звукового та буквеного складу слова, виділення наголосу, виділення орфограми, списування з пропуском орфограм, використання слова в активному мовленні.

Для цього усі програмові словникові слова я об'єднувала в умовно-сміслові блоки. Наприклад: тваринний світ, Україна, місто, навчальний процес, дні тижня, дім, квартира. В роботі на словниковими словами кожного блоку традиційною була наступна система:

- ознайомлення з блоком, орфографічне промовляння слів, виділення орфограм, пояснення значення кожного слова (з допомогою учителя або за словником), назва блоку.
- запис слова в зошитах по складах, для переносу.
- складання словосполучень, добір спільнокореневих слів, введення їх у речення.
- творча робота: ілюстрації, загадки, прислів'я, скоромовки, уривки з текстів дитячих книжок.

Але мене, як і більшість вчителів, я думаю, приводило у відчай те, що все одно частина учнів не можуть написати знайомі слова під диктовку без помилок або списати їх без помилок з дошки. А якщо при першому знайомстві словникові слова неправильно записані в зошит, то послідуєча робота (така, наприклад, як складання словосполучень, речень з цими словами, підбір споріднених слів) просто немає сенсу.

Не зважаючи на те, що більша частина навантаження в роботі зі словниковими словами лягає на зорову пам'ять та увагу учнів, ці, чисто психологічні характеристики, в усіх дітей різні і потребують спеціальної роботи, а іноді й корекції ще в початковій школі.

Кожна дитина – індивідуальність, зі своїм, досить таки, різним розвитком пізнавальних психічних процесів: пам'яті, уваги, уяви, мислення, сприйняття. І написання деяких слів запам'ятовується важче або не завжди учень може згадати правопис слова у потрібний момент. Тому, на мою думку, засвоєння написання словникових слів потребує численних систематичних вправ, пов'язаних з усіма видами пізнавальних процесів.

Чим більшою кількістю аналізаторів сприймається слово, тим воно краще запам'ятовується дітьми. Тому необхідно кожне слово провести через свідомість учня декілька разів і в різних контекстах, щоб активну участь під час засвоєння слова брали і зір, і слух, і рука, і пам'ять, і, звичайно, свідомість.

Я вважаю, що ефективні методи при вивченні словникових слів – це методи, які роблять навчання вмотивованим; включають учнів в активну навчально-пізнавальну діяльність; застраховують їх від механічного заучування; розвивають продуктивне мислення; допомагають сформуванню вміння самоконтролю та самооцінки; сприяють всебічному розвитку, формуванню вміння вчитися.

Для того, щоб дитина з легкістю й цікавістю сприймала матеріал, була активним учасником освітнього процесу, відчувала впевненість в своїх силах необхідно спочатку досягти розвитку системи пізнавальних процесів. Це відноситься в рівній мірі до розвитку уваги, пам'яті, уяви, мислення й мовлення.

Всі пізнавальні процеси становлять єдину систему, яку в цілому можна назвати інтелектуальною системою, яка одночасно забезпечує і увагу до нового, і розуміння, і застосування набутих знань при вирішенні практичних завдань.

Ефективність словникової роботи залежить від того, наскільки систематично вона проводиться і наскільки доцільно вона збудована, наскільки продуктивно задіяні психічні процеси дитячої особистості.

З цією метою до словникових слів, що вивчаються другокласниками, я дібрала систему тренувальних вправ (аналітичних, конструктивних, творчих), що базується на дидактичних вимогах неперервності впливу на процес навчання, послідовності й складності, повторюваності вправ певного типу з метою засвоєння способів дій, урахування вікових особливостей розвитку учнів та опори на їхні потенційні пізнавальні можливості.

Для роботи зі словниковими словами класифікувала вправи та завдання за їх впливом на розвиток психічних процесів дітей. Використовую в роботі як традиційні форми і прийоми роботи, так і завдання творчого характеру, інтерактивні вправи, вправи на розвиток пам'яті, уваги, критичного мислення, зв'язного мовлення.

ІІІ ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Ігри та вправи для розвитку пам'яті під час роботи зі словниковими словами

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пам'яті, коли особливо динамічно змінюється співвідношення мимовільного й довільного запам'ятовування. Інтенсивно розвивається довільна пам'ять, хоча мимовільна теж активно використовується. Довільне запам'ятовування буває найпродуктивнішим тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом діяльності школярів. Під впливом навчання у цьому віці активно формується логічна пам'ять, яка відіграє основну роль у засвоєнні знань.

Учні початкових класів засвоюють різні стратегії (прийоми), які допомагають запам'ятати матеріал.

Найважливішими прийомами керування пам'яттю є повторення, семантичне оброблення інформації, організування матеріалу, створення мислительних образів, пошук інформації в пам'яті.

Якщо учень бачить слово вперше, не знає, що воно означає, не вміє його правильно вимовляти, то й на письмі він не зможе передати його правильно. Тому в основі роботи над правописом таких слів, крім традиційних вправ, належне місце повинні посісти творчі вправи, які б активізували роботу учнів на уроці. Відповідно до психологічної природи їх написань основою засвоєння

правопису словникових слів є запам'ятовування, отже, в роботі над ними необхідно розвивати в учнів усі види пам'яті: слухову, зорову, емоційну. Водночас я працюю над вирішенням дидактичної проблеми, як зробити цей процес цікавим і пізнавальним.

Щоб отримати позитивний результат у роботі над словниковими словами, підходжу творчо до формування вміння відтворювати правильний графічний образ слова, застосовуючи різні види роботи. Опираюся на зорову пам'ять. Передусім добираю наочний матеріал, мовні ситуації, які б спонукали і давали можливість учням ще й ще раз повернутися до слова, вимову і правопис якого треба запам'ятати.

Роботу розпочинаю з обговорення лексичного значення слова. Залежно від обраного слова, працюю з одним або декількома словниковими словами одночасно. Спочатку надаю дітям можливість самостійно пояснити значення слова, потім уточнюю їх пояснення або використовую словник та закріплюю слово (слова) та його лексичне значення на «дошці слів» (Додаток 2).

Наприклад:

Гра «Що це?» (варіант1)

Мета: усвідомлення лексичного значення словникового слова.

Завдання:

- прочитування слова вчителем;
- повторення слова дітьми вголос;
- Завдання: поясніть своїми словами, що означає це слово;
- Уточнення вчителем значення слова;
- Закріплення слова на «дошці слів».

Наприклад:

в́ересень	Перший місяць осені
за́єць	Невеликий полохливий звірок родини гризунів, з куцим хвостом, з довгими задніми ногами і довгими вухами
дити́на	Маленька дівчинка або маленький хлопчик

Гра «Що це?» (варіант2)

Мета: усвідомлення лексичного значення словникового слова.

Завдання:

- Об'єднай слова та їх значення. Наприклад:

На наступних уроках привертаю увагу учнів до слів і прошу їх пояснити їх значення самостійно. Для закріплення використовую прийом «навпаки»: називаю значення слова, а учні його відгадують.

Гра «Що це?» (варіант3)

Мета: усвідомлення лексичного значення словникового слова.

Завдання:

- Відгадай слово за його значенням.

Маленька дівчинка або маленький хлопчик	?
Перший місяць осені	?
Невеликий полохливий звірок родини гризунів, з куцим хвостом, з довгими задніми ногами і довгими вухами	?

Паралельно з такою роботою з метою запам'ятовування графічного написання слова учні спочатку декілька разів хором читають його по складах, а потім заплющують очі й, уявляючи собі написання цього слова, ще раз проговорюють його по складах і «малюють» слово різними кольорами в спеціальному зошиті (можна на невеличких аркушах, які спочатку також вивішуються на «дошці слів», а потім вкладаються в портфоліо дитини).

Для задіяння й розвитку зорової пам'яті використовую різного виду зображення (малюнки, картки, електронні зображення на екрані). Учні співвідносять словникове слово з зображенням.

Гра «Що це?» (варіант4)

Мета: запам'ятовування графічного зображення словникового слова.

Завдання:

- Відгадай слово за поданим зображенням.

Рекомендації. Дотримуватись на цьому етапі роботи зі словниковими словами таких правил:

1. Загострювати увагу учнів не лише на написанні слова, а й на його вимові та лексичному значенні.

2. Словесно або за допомогою наочності чи словника пояснювати учням лексичне значення слова, ураховуючи їх рівень підготовки.

3. Наголошувати на особливостях правопису, використовуючи зорове сприймання слів на дошці, картках, із зображенням малюнків тощо.

Після опрацювання за поданим планом певної кількості словникових слів включаю в роботу різні творчі завдання. Наприклад:

Гра «Відшукай букву»

Мета: закріпити написання словникових слів, розвивати пам'ять.

Завдання:

- Яка буква загубилась **е** чи **и** ?
- Встав пропущену букву.

Г.рой, д.тина, м.даль, д.ван, дят.ел, кал.ндар, м.тро.

Гра «Продовж слово»

Мета: закріпити написання словникових слів, розвивати пам'ять.

Завдання:

- Перед вами початок словникових слів.
- Продовдіть їх, щоб утворилось слово.

Алф..., вул....., дух..., завд..., кил..., пон..., співч...

Рекомендації. Під час написання словникових слів я обов'язково пропоную дітям промовляти вголос те, що вони записують. Учень має прочитати вголос те, що він щойно написав, а також самостійно або з моєю допомогою виправити помилки, які були допущені в роботі.

Ігри та вправи для розвитку уваги під час роботи зі словниковими словами

Після опрацювання лексичного значення та графічного образу словникового слова (чи групи словникових слів) приділяю увагу вправам та іграм на розвиток уваги учнів.

Увага – зосередженість, спрямованість свідомості людини у даний момент часу на якомусь реальному або ідеальному об'єкті, явищі події образі, душі, тощо. У молодшому шкільному віці, особливо в 1-2 класах, провідною залишається мимовільна увага. Дитина ще не може керувати своєю увагою; реакція на нове, незвичайне настільки сильна, що вона відволікається, опиняючись у владі безпосередніх вражень. Увага дітей тісно пов'язана з мисленням, і їм буває важко зосередити увагу на незрозумілому, неосмисленому матеріалі. Тому і розпочала роботу зі словниковими словами з

пояснення лексичного значення слів, його усвідомлення за допомогою малюнків, карток тощо.

Увага відіграє особливу роль в навчальній діяльності школярів. Зосередженість, спрямованість свідомість учня на певні предмети та вища необхідні на всіх етапах його діяльності. Часто поява помилок під час написання словникових слів, пояснюються недостатньою уважністю.

Психологи встановили, що чим вищий рівень розвитку уваги, тим вища ефективність навчання. Неуважність — одна із найпоширеніших причин орфографічних помилок дітей молодших класів. Чим викликане це явище? Виявляється, навчання ставить перед дитиною нові завдання, несхожі на ті, які вона звикла виконувати під час гри. Навчальні завдання, на відміну від ігрових, містять більше нової інформації, а процес їх виконання вимагає довшого зосередження. На жаль, і за своєю формою процес навчання не завжди є захоплюючим і невимушеним. І щоб оволодіти усіма новими знаннями та навиками, дитині потрібно навчитися керувати своєю увагою, підпорядковувати її своїй волі. А для цього необхідно тренувати здатність бути уважним з допомогою ігор, завдань та вправ.

Моє завдання, як вчителя, – зробити цей процес розвитку уваги під час роботи зі словниковими словами продуктивним та цікавим.

В даній роботі по засвоєнню словникових слів виробленню стійкості уваги сприяють доступність навчальних завдань, їх відповідність віковим особливостям учнів. Цікаві, різноманітні завдання в ігровій формі викликають інтерес до його змісту, привертають та розвивають увагу до словникових слів, сприяють їх ефективному засвоєнню. Це, наприклад, такі ігри:

Гра «Відшукай слово» (Додаток 3)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- В кожному рядку відшукай та обведи в хмаринку правильно написане словникове слово.

Будьласка, гирой, вулиця, дитина.

Калиндар, килим, митро, ниділя.

Пониділок, придмет, тиатр, червоний.

Гра «Закресли зайву літеру»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- В кожному рядку відшукай та закресли зайві літери.

Снівчутття, черрвоний, четверг, театер, рюккзак.

Гра «Відшукай словникове слово» (Додаток 3)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- Послухайте вірш.
- Запам'ятайте словникові слова, які в ньому зустрічаються.

Понеділок... Що за свято?!

– Тижня нового початок.

Гей, вівторок, другий брате

Чи у тижні вас багато?

Третя – середа кругленька

– Пропищала – багатенько!

А за нею йде четвер

Серед тижня він тепер.

П'ятниця, краса-дівчина

Каже – завтра відпочину.

Йду я, діти, на весілля

До суботи та неділі.

А. Гревцова

Цей вид роботи буде стимулює учнів до пізнавальної діяльності, розширює їхню мовленнєву та літературну компетенції, зацікавлює дізнаватися більше інформації про автора.

Гра «Букви загубились» (Додаток 3)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- Які букви, що позначають голосні звуки, загубились?
- Встав їх.

к_л_нд_р м_д_ль п_н_д_л_к

к_л_м м_тр_ пр_дм_т

Гра «Слова заховались»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- Відшукай слова, що заховались.
Равусалидіця, чедяреоввиоки, дуатхбимьякний.
Гоалдуфаліцвішт, мерчелятшувєр, дямарутел.

Гра «Розділи прислів'я на слова»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати увагу.

Завдання:

- Розділи прислів'я на слова.

Немабезкоренярослини, анаслюдейбезБатьківщини.

Серпеньстравуготує, авересеньдостолуподає.

Рекомендації.

- матеріал для ігор можна виводити на екран, роздавати у вигляді карток, як для індивідуальної, так і для групової роботи;
- запропоновані завдання можна виконувати як усно, так і згодом письмово;
- вірші зі словниковими словами (Додаток 3) можна використовувати для проведенні різних ігрових завдань.

Ігри та вправи для розвитку мислення під час роботи зі словниковими словами

Під впливом навчання відбувається перехід від пізнання зовнішньої сторони подій до пізнання їх сутності. Мислення молодших школярів починає відображати істотні властивості та ознаки предметів і подій, що дає можливість робити перші узагальнення, висновки, проводити перші аналогії. В цей період здійснюється перехід від наочно-образного, конкретного мислення, притаманного дошкільнятам, до понятійного, науково-теоретичного мислення. Молодші школярі навчаються визначати відомі їм поняття, виділяючи загальні та істотні ознаки об'єктів, розв'язувати дедалі складніші пізнавальні та практичні задачі, виражаючи результати в судженнях, поняттях, міркуваннях.

Протягом молодшого шкільного віку вчителі постійно на всіх предметах приділяють увагу формуванню таких мислительних операцій, як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Під час роботи над засвоєнням словникових слів я добираю завдання, ігри та вправи, що формують та розвивають саме продуктивне мислення моїх учнів: виведення правила, обґрунтування закономірності, способу дії. А ще, продуктивне мислення забезпечує перехід до творчості.

По перше, активізую продуктивне мислення за допомогою **проблемних завдань та ситуацій**. Вони містять у собі суперечність, викликають дискусію, спонукають до роздумів, пошуків і висновків. Використовую проблемні завдання на різних етапах роботи.

Наприклад, для активізації пізнавальної діяльності учнів та підвищення мотивації до вивчення словникових слів на початку роботи над новим словниковим словом (чи групою слів) пропоную наступну ситуацію:

Варіант 1

- Прочитайте слова.
Видмідь, ветмідь, ведміть, ведмідь.
- Яке з них записано правильно?

Варіант 2

- Прочитайте пару слів. Зверніть увагу на наголос.
Пóмилка, помі́лка
- В якому з цих слів наголос позначено правильно?

При створенні проблемних ситуацій дотримуюсь наступних критеріїв:

- актуальність проблеми для учня другого класу;
- динамічність проблемної ситуації;
- максимальна опора у розв'язанні проблемної ситуації на самостійну пошукову і дослідницьку діяльність учнів;
- відповідність віковим особливостям.

По друге, під час роботи над засвоєнням словникових слів велику увагу приділяю **формуванню критичного мислення**. Це складний процес, який вимагає дотримання принципу систематичності, послідовності, доступності, обґрунтованості, доцільності застосування мисленнєвих операцій. Тому я враховую вікові та індивідуальні особливості школярів, загальний рівень їх розвитку, а також створюю умови для успішної реалізації наступних завдань:

- створення доброзичливого мікроклімату в класі;
- забезпечення підтримки всіх дітей як рівноправних учасників навчального процесу;
- підтримка кожного учня у висловлюванні критичних суджень;
- прийняття різноманітних суджень.

Для активізації пізнавальної діяльності учнів та формування й розвитку у них критичного мислення використовую вправи «Асоціативний куш», «Сенкан», «Кластер».

Вправа «Асоціативний куш». Зазвичай, цю вправу використовую на початку ознайомлення зі словниковим словом, яке буде вивчатися. Цей метод спонукає учнів думати вільно та відкрито висловлюватись стосовно певного предмета, образу, включаючи почуття, емоції, ставлення. Отже, даний метод стимулює асоціативне мислення. Наприклад:

Вправа «Сенкан». Сенкан – це вірш, написаний відповідно до певних правил. Він складається з п’яти рядків. Перший рядок – заголовок, в який виноситься словникове слово. В другий рядок необхідно вписати два прикметники, а в третій – три дієслова. В четвертий рядок вписується фраза, що передає ставлення до лексичного значення слова. П’ятий рядок – це висновок та позначається іменником. Наприклад:

Алфавіт

*Алфавіт
Український, багатий
Навчає, допомагає, підказує
Без алфавіту не знатимеш нічого
Азбука!*

Батьківщина

*Батьківщина
Найрідніша, красива.
Розвивається, кріпне, розквітає.
Тебе з дитинства я люблю.
Україно!*

Ведмідь

*Ведмідь
Вайлуватий, бурий.
Захищається, лякає, не відступить.
Мешкає у лісі.
Велетень.*

Рекомендації. Зі своїми другокласниками склали сенкан майже до всіх програмових словникових слів. Тільки на початку такої роботи учням потрібна моя допомога. Перші секани опрацьовували колективно, або в групах. З досвідом складання сенкану викликає у дітей захоплення, розвиває критичне мислення і творчі здібності.

Вправа «Кластер». Це графічна форма організації інформації, яка фіксується у вигляді схеми з позначенням усіх зв'язків. Цей вид роботи відносять до методів критичного мислення, який стимулює інтелектуальний розвиток учнів. Діти висловлюють і фіксують усі наявні знання, припущення та асоціації.

Відповідно до віку дітей (2 клас) провожу цей вид роботи фронтально на дошці, адже другокласникам ще важко самостійно добирати ключові слова. Наприклад:

- Доберіть ключові слова до слова *до побачення*.
- Зазначте поняття, що глибше розкривають зміст словникового слова.

Я вважаю, що робота зі словниковими словами на уроках української мови є благодатним ґрунтом для розвитку критичного мислення школярів. Адже зміст навчального матеріалу у поєднанні з методами, формами та прийомами його опрацювання – це той фундамент, який стимулює учнів до пізнавальної активності, усвідомлення важливості здобутих знань, застосування мисленнєвих операцій у повсякденному житті, до пошуку нестандартних підходів щодо вирішення проблемної ситуації, до аналізу й оцінювання результатів власної роботи, до розвитку здібностей та творчого потенціалу, а значить до формування всебічно розвиненої, духовно багатой, соціально адаптованої особистості.

Перелічені вправи, за допомогою яких розвиваю критичне мислення під час роботи зі словниковими словами, вимагають серйозної підготовки і займають певний час уроку, тому ретельно продумую їх місце в уроці. Частіше використовую ігри та завдання для розвитку мислення, які більш динамічні, короткотривалі, але від цього не є менш ефективними.

Це такі ігри як «Яке слово зайве?», «Склади слово», «Розгадай слово», «Анаграма», «Дослідники», «Буквені приклади», «Склади слова із слова», а також ребуси та загадки, які не тільки розвивають мислення, а й підвищують

пізнавальну активність та мотивацію учнів до вивчення словникових слів (Додаток 4). Наприклад:

Гра «Яке слово зайве?»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Відшукай «зайве» слово.

Диван, дитина, завдання, духмяний, дятел.

Червоний, черговий, червіки, театр, чернетка.

Гра «Склади слово» (варіант 1)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Склади слово з розсипаних літер (складів)

віт фа ал (алфавіт), вий чер го (черговий), лен ка дар (календар)

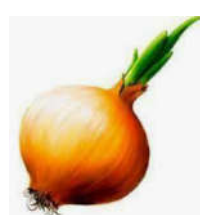
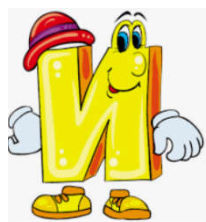
р ч т е в е (четвер), д с р е е а (середа), і о л е п н д к (понеділок).

Гра «Склади слово» (варіант 2)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Склади слово за першими літерами предметів, зображених на малюнках.

(ВУЛИЦЯ)

Гра «Розгадай слово»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Впізнай словникове слово за першою та останньою літерою.

З-Я (завдання), 0-А (ознака), К-М (килим), П-Я (п'ятниця)

Гра «Анаграма»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Склади слово у порядку зростання чисел.

2	4	6	3	1	5
ю	з	к	к	р	а

рюкзак

2	3	1	5	4	6	7
о	у	н	б	т	у	к

ноутбук

Гра «Дослідники»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- Впізнай слово за його дією чи ознакою.

Працьовитий, лісовий, строкатий – ...

Складне, математичне, письмове – ...

Гра «Буквені приклади» (Додаток 4)

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- З літер клади слово, використовуючи математичні дії.

Капуста – пуста + зелена – зе – а + дар = ? (календар)

Київ – їв + лис – с + м = ? (килим)

Козак – ко – к + яець = ? (заець)

Гра «Склади слова із слова»

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та мислення учнів.

Завдання:

- З літер словникового слова утвори нові слова.

Ведмідь – мед, мідь, дід, дім

Понеділок – діло, дно, лід, поділ, коліно

Рекомендації.

- матеріал для ігор можна виводити на екран, роздавати у вигляді карток, як для індивідуальної, так і для групової роботи та роботи в парах;
- запропоновані завдання можна виконувати як усно, так і згодом письмово;
- розшифровані словникові слова можна вводити в хвилинки каліграфії;

- матеріал потрібно постійно ускладнювати. Так, наприклад, у грі «Яке слово заве?» на початку роботи подаю словникові слова без пропущених літер, а при закріпленні їх написання – з пропущеними літерами;
- проблемні завдання мають відповідати віковим особливостям другокласників;
- розпочинати роботу з сенканом потрібно фронтально під керівництвом вчителя;
- роботи з кластером рекомендую виконувати тільки фронтально;
- в іграх та вправах можна застосовувати різні варіанти диференційованого підходу до навчання;
- важливо давати вправи не лише на закріплення опрацьованого матеріалу, а й спонукати дитину до розвитку своїх інтелектуальних здібностей, творчих умінь. Тому важливим етапом для продовження формування навичок критичного мислення, можливості їх самостійно застосувати є **домашнє завдання творчого характеру**. Діти люблять складати тестові завдання до опрацьованого матеріалу, вправу для товариша, також вікторини, кросворди;
- улюбленими вправами є робота з ребусами (Додаток 4). Правила роботи з ними я опрацювала з дітьми ще в 1 класі на різних навчальних предметах. Розгадувати словникові слова зашифровані в ребусах можна як усно, так і письмово.

Ігри та вправи для розвитку зв'язного мовлення під час роботи зі словниковими словами

Мовна освіта в Україні спрямована на виховання людини, яка вільно володіє літературною мовою в усіх сферах суспільного життя. Уміння сприймати, розуміти почуте або прочитане, викладати його зміст, точно формулювати думку, висловлювати її в усній чи писемній формі можуть бути сформовані лише на основі розвитку мислення і мовлення, що є основою навчання мови.

За допомогою мовних засобів людина виражає себе, свій внутрішній світ, світобачення, свій естетичний, етичний та інтелектуальний розвиток, мовленнєву компетенцію.

Основною метою навчання рідної мови є:

- формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно користуватися засобами рідної мови;
- формування мовленнєвої компетенції учнів, яка охоплює знання базових мовленнєвих понять, здатність до мовленнєвої творчості, уміння

правильно будувати висловлювання, здатність до мовленнєво-мислительної діяльності.

Я вважаю, що для досягнення цієї мети у роботі з розвитку мовлення не може бути традиційності й одноманітності. Зацікавити школярів українською мовою як предметом навчання можна передусім шляхом уникнення шаблону і схематизму.

Роботу зі словниковими словами, починаючи від знайомства зі словниковим словом і до його введення в мовлення, насичую цікавими творчими завданнями з розвитку мовлення.

Різноманітність цих вправ, а також форм, методів і прийомів навчання збуджують пізнавальний інтерес, розвивають мовлення і стимулюють самостійне мислення учнів.

Це вправи, завдання та ігри зі словами, словосполученнями, реченнями, текстом, прислів'ями та народними звичаями, що містять програмові словникові слова 2 класу.

Наприклад,

• **Робота над словом:**

Вправа 1.

Завдання:

- Серед поданих слів знайди і випиши словникові слова.

Диван, дзига, дитина, дядько, дід, дятел, духмяний.

Вправа 2.

Завдання:

- Запиши подані словникові слова поділивши їх на склади та постав наголос.

Ознака, понеділок, алфавіт, неділя, дитина, співчуття, театр, черговий.

Вправа 3.

Завдання:

- До поданих словникових слів добери синоніми.

Алфавіт – азбука, абетка.

Батьківщина – ...

Вправа 4.

Завдання:

- Встав пропущені букви.
- Перевір правильність за словником.
- До поданих словникових слів добери слова-ознаки.

Р.кз.к (який) - ...,

Д.т.л (який?) - ...,

Вправа 5.

Завдання:

- На кожну літеру запиши ім'я.
- З одним із імен склади й запиши речення

*А - ...
Л - ...
Ф - ...
А - ...
В - ...
І - ...
Т - ...*

Вправа 6.

Завдання:

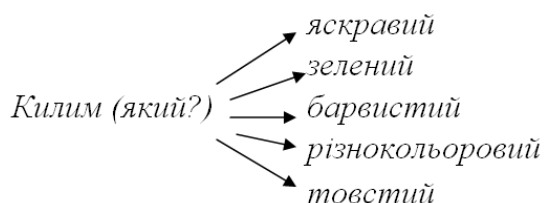
- Встав пропущені літери в словникові слова.
Дят.л, за.ць, д.ван, вул..ця, пр..дмет, пон.ділок, т.атр.
- За потреби перевір їх написання за словником.
- Запиши подані слова в алфавітному порядку.

• Робота над словосполученням:

Вправа 1.

Завдання:

- За поданою схемою склади та запиши три словосполучення.
- В кожному словосполучення підкресли словникове слово.

Вправа 2.

Завдання:

- З довідки добери потрібні слова та запиши словосполучення.
- Підкресли словникові слова.
Дитина (яка?)..., завдання (яке?)..., черевики (які?), заєць (який?)...
Довідка: полохливий, цікаве, маленька, червоні.

• Робота над реченням:

Вправа 1

Завдання:

- Прочитайте слова.
- Утворіть з них речення.
- Підкресліть словникові слова.

Дерева, працьовитий, лікує, у, капелюсі, дятел, червоному.

Вправа 2

Завдання:

- Прочитай слово.
- Перевір його написання за словником.

- Склади зі словом розповідне, питальне та спонукальне речення.

М.тро

До планетарію ми добиралися на метро.

Скільки коштує проїзд у метро?

Діти, у метро дотримуйтеся правил безпечної поведінки.

- **Робота з прислів'ями, приказками та фразеологізмами:**

- Вправа 1**

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та зв'язне мовлення учнів.

Завдання:

- Прочитайте прислів'я
- Поясніть їх значення.
- Випишіть словникові слова (або спишіть одне прислів'я на вибір, підкресліть словникове слово).

Полохливий заєць і пенька боїться.

Сім п'ятниць на одну неділю.

Не сунься середа поперед четверга.

Не вбивши ведмедя, не діли шкуру.

Учні під час засвоєння даних словникових слів звертають увагу на їх правопис, використовуючи пошуково-творчу роботу розвивають пізнавальні навички.

- Вправа 2**

Мета: вчити правильному написанню словникових слів, розвивати орфографічну грамотність та зв'язне мовлення учнів.

- Прочитайте фразеологізми.
- Вставте пропущену літеру в словникове слово.
- Поясніть значення фразеологізму.
- Складіть з ними речення.
- Випишіть словникові слова (або запишіть складене речення на вибір, підкресліть словникове слово).

В.дмідь на вухо наступив.

Скривився, як середа на п'ятн.цю.

Величається, як за.ць хвостом.

Пускати ч.рвоного півня.

- **Робота з різними видами текстів:**

- За поданим початком склади діалог, що міг би відбутися між Зайцем і Дятлом: Зустрілися якось Заєць та Дятел. Дятел саме збирався смачно пообідати...

- Склади казку за поданим початком: Одного разу чарівниця-фея завітала до осіннього лісу і взяла з собою тільки червону фарбу. Змахнула пензлем і ...
- Уяви, що ти технолог взуттєвої фабрики, яка виробляє дитячі черевики. Придумай їх модель, щоб твої черевики добре продавались і фабрика мала дохід.
- Опиши ноутбук своєї мрії. Розпочни зі слів: Я мрію про новий сучасний ноутбук...»
- Склади казку за поданим початком та кінцівкою: Якимось зустрілися чемні слова «До побачення» і «На добраніч» ... З того часу вони разом допомагають ввічливим людям.
- По міркуй: до кого можна сказати «Бувай!», а до кого «До побачення!». Свою відповідь розпочни словами: я думаю, що...

Рекомендації.

- подані вправи для розвитку мовлення під час роботи зі словом, словосполученням та реченням можна виконувати як усно так і письмово;
- на початку роботи словникові слова в даних вправах подаю без пропущених літер, при закріпленні написання словникових слів – з пропущеними літерами;
- у вправах, під час яких використовую пропуски літер в словникових словах, практикую роботу з орфографічним словником;
- під час роботи над прислів'ями та приказками обов'язково працюю над їх значенням;
- під час роботи з фразеологізмами рекомендую не тільки опрацьовувати їх значення, а і вводити їх в речення;
- робота з різними видами текстів (діалог, опис, розповідь, казка, міркування), що містять словникові слова, займає тривалий час уроку, тому включаю таку роботу в окремі уроки розвитку зв'язного мовлення.

Застосування LEGO-технології в роботі зі словниковими словами

LEGO-технологія — одна з відомих і поширених на сьогодні педагогічних систем, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Основним принципом навчання є принцип «навчання через дію» — діти отримують знання під практичної діяльності із деталей конструктора Лего-sistemas та набору «Шість цеглинок».

Діапазон використання ЛЕГО з погляду конструктивно-ігрового значення для дітей досить широкий. На уроках української мови конструктор LEGO — помічник та наочне пояснення під час вивчення звукових моделей слова, наголосу, складів, будови слова, членів речення тощо.

Для досягнення результату у засвоєнні словникових слів з набором «Шість цеглинок» використовую форми роботи направлені на розвиток пам'яті, уваги, мислення, зв'язного мовлення. А також використовую цеглинки як сигнальний матеріал під час зворотного зв'язку (рефлексії). Наприклад:

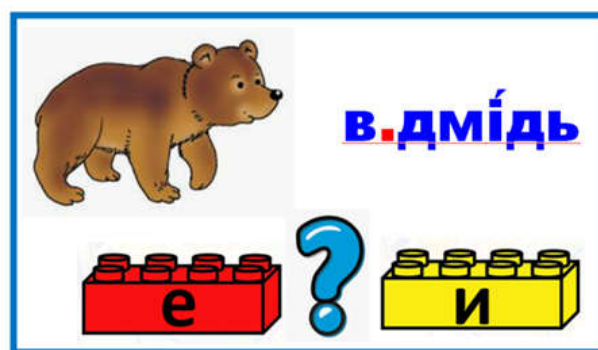
Гра «Буква загубилась» (варіант 1)

Мета: розвивати увагу, пам'ять, мислення.

Обладнання: набір «Шість цеглинок», зображення словникових слів з пропущеними літерами на картках чи екрані.

Завдання для учнів:

- Роздивіться малюнок, прочитайте слово.
- Покажіть цеглинку, колір якої відповідає пропущеній літері.

Гра «Буква загубилась» (варіант 2, для роботи в парах, малих групах)

Мета: розвивати увагу, пам'ять, мислення, дрібну моторику.

Обладнання: набір «Шість цеглинок», зображення словникових слів з пропущеними літерами на картках чи екрані.

Завдання для учнів:

- Роздивіться малюнок, прочитайте слово.
- За допомогою цеглинок викладіть на парті пропущену букву.

ДЯТ.Л

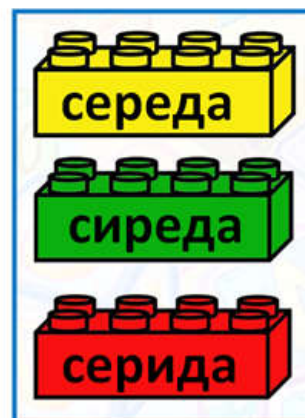
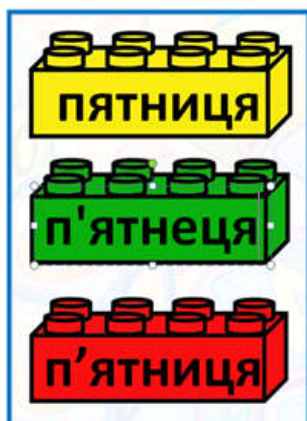
Гра «Дослідники»

Мета: розвивати увагу, пам'ять, мислення учнів.

Обладнання: набір «Шість цеглинок», зображення словникових слів на екрані.

Завдання для учнів:

- Прочитайте слова.
- Покажіть цеглинку того кольору, на якому словникове слово записано правильно.

ВИСНОВКИ

Багатство словникового запасу людини – ознака її високого інтелектуального розвитку, вміння правильно, чітко і лаконічно висловлювати свої думки. Слово здатне відтворити все розмаїття людської думки. Тільки завдяки слову учні можуть усвідомити основні закони мови, переконатися в його точності, красі, виразності, багатстві і складності.

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння слів, вимову і написання яких школярі відповідно до програмових вимог повинні запам'ятати.

Своєрідність роботи зі словниковими словами полягає в тому, що вона проводиться впродовж всього навчального процесу. Важливо, щоб засвоєння цих слів здійснювалося не стихійно, а в системі і виважено, щоб учитель добирав такі форми і методи роботи, які сприятимуть формуванню й розвитку в учнів не тільки мовленнєвої компетентності, а й розвиватимуть творчий потенціал дитини та її пізнавальні процеси.

Система роботи над словниковими словами має спрямовуватись не тільки на засвоєння правопису словникових слів, але й на збагачення активного словника школярів, вироблення навичок свідомого оволодіння новими словами, уточнення значення і сфери вживання цих слів.

Серед пошуку найбільш ефективних прийомів роботи з словниковими словами я зупинилась на іграх, вправах та завданнях, які розвивають пам'ять, увагу, мислення, зв'язне мовлення дітей та разом з цим сприяють засвоєнню написання словникових слів.

Впровадження в практику роботи описаного матеріалу досягаю завдяки інтеграції ефективних прийомів традиційного та інноваційного навчання.

Неодмінною умовою засвоєння словникових слів вважаю постійну гнучку роботу над словом в контексті розвитку таких психічних процесів як пам'ять, мислення, увага та мовлення учнів.

В результаті такої роботи у моїх учнів:

- активізується пізнавальна діяльність;
- розвиваються наскрізні вміння, які дозволяють опанувати різні початкові дисципліни;
- підвищується комунікативна компетенція;
- формуються способи осмисленого засвоєння інформації;
- підвищується мотивація до вивчення мови та до навчання загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція Нової української школи, 2016 рік.
2. Державний стандарт початкової освіти, 2018 рік, <http://www.mon.gov.ua>
3. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття». – Київ: Райдуга, 2001. – 61 с.
4. Типові освітні програми під керівництвом О.Савченко та А. Шияна.
5. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку // Початкова школа. – 2007.– №7.
6. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як цього навчати. – Х.: Основа, 2019. – 110 с.
7. Гайова Л. Робота зі словами, вимову і правопис яких потрібно запам'ятати // Початкова школа.- № 10. – 2017.
8. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. – 2021. – № 3/4. – С. 229-232.
9. Гордієнко О.А., Шевчук Т.О., Робота над словом на уроках української мови в початкових класах (Електронний ресурс) / О.А.Гордієнко, Т.О.Шевчук Режим доступу:<http://librar.цккг.ua>
10. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання // Початкова школа. –2019. – №3.
11. Іванов І. Л. Педагогіка колективних творчих справ,– К.: Освіта, 2002.– 95 с.
12. Інноваційні технології на уроках читання: методична система ЧПКМ / Упоряд. Франчук О.В. – Х.: Основа, 2020. – 192 с.
13. Інтерактивне навчання [Добірка статей] // Початкова школа. – 2006. – №44. – С.1-23
14. Н.М. Кравцова Вивчаємо словникові слова легко! – Х.Вид. група «Основа» 2018.
15. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2019. – № 5-6. – С.7-10.
16. Курганова Н. В. Усі прислів'я скоромовки та приказки – 2021.
17. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально – методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів упорядник О.Я.Савченко / За наук. ред. М.С.Вашуленка – К.: Літера ЛТД, 2011. – 336
18. Освітні технології. / За ред. О.М. Пехоти. – К. – 2012. – 255 с.
19. Пометун О.І., Пироженко Л. В. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. /За ред. О. І. Пометун. – К.І.А.С.К., 2003. – 192 с.
20. Парамонова Л.Г.Розвиток словникового запасу дітей молодшого віку /Л.Г.Парамонова // Почат. шк.- 2020.- С.7- 9.
21. Розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів/ Упоряд. Яворська О.Л. – Х.: Основа, 2018. – 176 с.
22. Скворчевська О.В. Ігрові методики роботи з дітьми 1 – 4 класів. – Х.: Основа, 2019. – 207 с.
23. Словники України on-line./ <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
24. Словники on-line. <http://www.rozum.org.ua/>

Словникові слова, 2 клас

алфавіт

Батьківщина

будь ласка

ведмідь

вересень

вулиця

герой

диван

дитина

до побачення

духмяний

дятел

завдання

заєць

календар

килим

медаль

метро

на добраніч

неділя

ноутбук

ознака

помилка

понеділок

предмет

п'ятниця

рюкзак

середа

співчуття

театр

червоний

черговий

черевіки

чернетка

четвер

Значення словникових слів, що вивчаються в 2 класі

Словникове слово	Значення словникового слова
алфаві́т	Розміщені в певній послідовності букви будь-якої мови
ба́тьківщи́на	Це країна стосовно людей, які народилися в ній та є її громадянами
бу́дь ласка	Чемне звертання при проханні або згоді на що-небудь.
ведмі́дь	Великий хижий ссавець з незграбним масивним тілом, укритий густою шерстю
ве́ресень	Це перший місяць осені
ву́лиця	Це обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння
ге́рої	Видатна своїми здібностями і діяльністю людина, що виявляє відвагу, самовідданість і хоробрість у бою і в труді.
ди́ва́н	Елемент інтер'єру, який має додаткову комфортабельність для можливості відпочинку людини в сидячому і напівлежачому положенні.
ди́ти́на	Маленька дівчинка або маленький хлопчик
до побáчення	Одна з форм прощання
духмя́ний	Має сильний приємний запах
дя́тел	Лісовий птах, з довгим, гострим та міцним дзьобом, який добуває їжу з щілин кори дерев
завда́ння	Наперед визначений, запланований до виконання обсяг роботи, справа
за́єць	Невеликий полохливий звірок родини гризунів, з куцим хвостом, з довгими задніми ногами і довгими вухами

календа́р	Довідкова таблиця або книжка з послідовним переліком усіх днів року за місяцями
ки́лим	Тканий, найчастіше ворсистий, з візерунками виріб для вкривання підлоги, оздоблювання стін, тощо
меда́ль	Знак у вигляді круглої металевої пластинки з рельєфним написом і зображенням, що встановлює держава як нагороду за особливі заслуги, трудові та бойові подвиги
ме́тро	Підземний вид транспорту
надобра́ніч	Побажання приємного сну
неді́ля	Назва сьомого дня тижня
ноутбу́к	Портативний комп'ютер, виконаний у вигляді книжки, що розкривається
озна́ка	риса, властивість, особливість когось, чогось
по́ми́лка	Неправильність у підрахунках, написанні слова тощо
понеді́лок	Назва першого дня тижня (день тижня після неділі)
предме́т	Об'єкт або матеріальна річ
п'я́тниця	назва п'ятого дня тижня (день тижня після четверга)
рюкза́к	Заплічний мішок для шкільних та інших речей, що переноситься на спині
середа́	Назва третього дня тижня (день тижня між вівторком та четвергом)
співчу́ття	Чуйне ставлення до чийого-небудь горя, до чийхось переживань
теа́тр	Це установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів, а також приміщення, де відбуваються вистави

черво́ний	Колір небезпеки, заборони
черго́вий	Який слідує за попереднім у певній послідовності, є наступним щодо черговості. Який виконує в порядку черговості які-небудь обов'язки
череві́ки	різновид взуття, що закриває ногу до кісточки
черне́тка	Чорновий текст, рукопис
четве́р	Четвертий день тижня (день тижня між серединою та п'ятницею)

Ігри та завдання для розвитку уваги під час роботи зі словниковими словами

Вірші для пошуку словникових слів

Літер в світі є багато
Їх всіх не порахувати,
Милозвучніше за всіх
Український **алфавіт**.
<https://mamabook.com.ua>

Знаєш ти,
що таке **Батьківщина**?
Батьківщина — це ліс осінній,
це домівка твоя і школа,
і гаряче сонячне коло.
Батьківщина — це труд і свято,
Батьківщина — це мама й тато,
це твої найщиріші друзі
і бджола у весіннім лузі.
А Костецький

Українське слово чисте і чудове,
Що немов джерельце радісно
дзвенить.
Мовою моєю, говоріть, панове,
Українською, **будь ласка**, говоріть!
Українське слово чисте, світанкове,
Що немов струмочок весело
біжить...
Говоріть своєю, рідною, панове,
Українською, **будь ласка**, говоріть!
Н.Красоткіна

В лісі жив **ведмідь** – гультай,
Знав єдине слово: «Дай!»
– Дайте меду і малини!
– Дайте рибки і калини!

Дорікали звірі вслід:
– Ну й невічливий ведмідь!
Чи тобі завчити важко
Чарівні слова: **будь ласка!**
<https://mamabook.com.ua>

Срібний **вересень** кличе до
школи.
Свято в кожному місті й селі.
Сміх дитячий і радість довкола,
Квіти, квіти на рідній землі.
Як пташата злетілися діти
В гарну школу, у рідний свій дім.
Щоб зростати, сміятись, радіти
І навчатися в домі своїм.
Н.Красоткіна

Наша **вулиця** в два боки.
На в ній повно люду,
Хати, стайні і городи –
Та лад там усюди.
Майже на кожному подвір'ї
Корова, телятко,
Бичок, гуска, качка, курка,
Індики й пацятко.
О.Терен

Горить свіча і пам'яті сльоза
додолу з неї краплями стікає.
Земля ридає, плачуть небеса –
Героїв Україна пам'ятає.
Богдан Пісний

Брат мій Стасик - хуліган.
Він вчора зламав **диван**.
Стрибав так, що піл стовпом,
І тепер диван з «горбом».

Росте **дитина**. Їй шляхи долати,
Летіти до зірок, в ясні світи.
Її любити треба й поважати,
З батьками тільки в злагоді рости,
В гармонії, у щирості і світлі,
У розумінні, в сонячнім теплі.
Щоб всі таланти й здібності
розквітли,
І щастя процвітало на землі.
Н.Красоткіна

По рецепту на базарі
Дятел вибрав окуляри,
Натягнув собі на ніс,
Полетів трудитись в ліс.
У осінню хмуру пору
Хитрий жук зашивсь під кору.
Дятел глянув, сів на сук,
Носом тук — і згинув жук.
От які то окуляри
Вибрав **дятел** на базарі!
М.Стельмах

Диктант. Лунає в класі мова
співуча, наче джерело.
Вслухаюсь я у кожне слово,
щоб не зробити **помилку**.
Пишу. За вчителем слідкую.
І раптом... Що це? От дива!
Я з уст його знайомі чую,
з дитинства звичні слова.
Н.Умеров

Заєць спати захотів,
Сам постелю постелив,
Сам собі приніс подушку,
Підмостив її під вушко,
Та у зайця довге вушко —
Все звисає із подушки.
М.Стельмах

Пада сніг, пада сніг,
Білий танець біля ніг.
Білі взули **черевички**
Вже ворони і синички.
Білі стали димарі,
Сніг кружляє угорі.
Біла хустка у шипшини,
Біла сукня у ялини,
Срібно-білі стежечки,
Білі в кленів сорочки.
Пада сніг, пада сніг,
Стелить **килим** на поріг.
Л.Новикова

Під великими містами
Є тунелі з поїздами.
На зупинку вашу вмиль
Вас **метро** швидко домчить.
<https://dovidka.biz.ua>

Вручаємо ми тобі **медаль**
Заслужено, по праву.
І за досягнення тобі
Ми крикнемо всі: «Браво!».
Завжди будь лідером і знай,
Медаль не всім дається,
Хай буде радість у душі
І пісня в серці ллється!
<https://dovidka.biz.ua>

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
Їх кожен легко добере,
якщо йому не лінь.
Ти, друже мусиш знати їх,
Запам'ятай, не важко.
Маленькі ключики твої –
На добраніч, добрий день,
Спасибі і **будь ласка**.
І. Січовик

Прапор – це державний символ,
Він є в кожній державі,
Це для всіх **ознака** сили,
Це для всіх **ознака** слави.

Тиха музика ллється з динаміків,
Ноутбук на канапі стоїть,
Сірий котик до мене підходить,
В очі дивиться, «няв» говорить.
«Подивися, хазяйко, який я!
Ну, хіба можна нас порівнять
З чудернацьким оцім агрегатом,
Тим, що нібито вмє співать!
В.Зав'ялова

Знов бунтує **рюкзак** —
не вміщає ніяк
всіх підручників шкільних,
та кросівок до них,
та м'яча, та бутербродів...
Крекче і гукає: «Годі!...»
Я кажу: «Цить, небораче,
бо нести тебе ще важче».
Н.Поклад

Понеділок... Що за свято?!
– Тижня нового початок.
Гей, вівторок, другий брате
Чи у тижні вас багато?
Третя – **серета** кругленька
– Пропищала – багатенько!
А за нею йде **четвер**
Серед тижня він тепер.
П'ятниця, краса-дівчина
Каже – завтра відпочину.
Йду я, діти, на весілля
До суботи та **неділі**.
А. Гревцова

Театр для нас — це, наче казка.
Тут можна зняти свою маску,
І стати можна тут поетом,
Й складать віршовані куплети.
Театр — це море сподівань,
І нездійснених побажань.
Це гарне місце відпочинку,
І восени і навіть взимку.
— Чим є для вас **театр**?
Н.Квасніцька

Червоний колір я люблю.
Червоне плаття одягну.
У свої косички
Вплету **червоні** стрічки.
І ви, ніжки, не зівайте.
Червоні черевички взувайте.

Я сьогодні **чергова**,
В мене дошка — як нова!
На рукаві — пов'язка.
Не бігайте, **будь ласка!**
В тебе парта в пилюці!
В тебе ноги у грязюці!
Ось бачите, пов'язка!
Тож не смітіть, **будь ласка!**
Г.Малик

Творчі вправи та ігри на розвиток уваги

Матеріал для гри «Букви загубились»

_лф_ві_т

Б_тьк_вщи_н_

в_дмі_дъ

в_р_с_нь

в_л_ц_

г_р_й

д_в_н

д_т_н_

д_хм_н_й

д_т_л

з_вд_нн_

з_ _ць

к_л_нд_р

к_л_м

м_д_ль

м_тр_

н_д_л_

н_ _тб_к

_зн_к_

п_м_лк_

п_н_д_л_к

пр_дм_т

п'_тн_ц_

р_кз_к

с_р_д_

сп_вч_тт_

т_ _тр

ч_рв_н_й

ч_рг_в_й

ч_р_в_к_

ч_рн_тк_

ч_тв_р

Матеріал для гри «Відшукай словникове слово»

Равусалидіця, чедяреоввиоки, дуатхбимьякний.

Гоалдуфаліцвіцт, мерчелятишувєр, дямарутел.

Дровелядпроміщадъ, векляремиссенья, грузавмідакронняж.

Рагесародій, дидяваовно, диаттмбинаак.

Гозадуліцєщць, меркаляленишудар, жкимлируму.

Дромєпродацаль, меклятмісроія, грунемідікроляж.

Шаозсанадкаі, подянеовдіолок, преатдбиметакний.

Гочедутліцвеіщр, чемеррлянетшука, чермаруголоквий.

Матеріал для гри «Розділи прислів'я на слова»

*Вересень збирає, азима з'їдає.
Матері кожної дитини жаль.
Сила героя не в'язах, а в серці.
Полохливий за сціпенька боїться.
Сім'ятницьна одна неділя.
Середата п'ятниця четвергу не укажчиця.
То щене біда, щобезрибисереда.
Несунься середа поперед четверга.
Не вбивши ведмедя, неділишку ру.
У дитини заболить голова, аумами серце.
У чужий черевик ногинесунь.
Краще викрити власні помилки, ніж чужі.
Уміння врюкзакуненосити.
Червоне яблучко, та в середині черв'ячок.*

Завдання для розвитку мислення під час вивчення

словникових слів

Ребуси

алфавіт	
Батьківщина	
ведмідь	
в'ересень	
в'улиця	
герой	

<p>ди́ва́н</p>	
<p>ди́ти́на</p>	
<p>духмя́ний</p>	
<p>дя́тел</p>	
<p>завда́ння</p>	
<p>за́єць</p>	
<p>календа́р</p>	
<p>ки́лим</p>	

<p>меда́ль</p>	<p>М Е 🏠 🗣️ 🧂</p>
<p>ме́тро</p>	<p>М Е 🍰</p>
<p>неді́ля</p>	<p>🚗 🏠 🗣️ 🌊</p>
<p>ноу́тбу́к</p>	<p>🧝 🗣️ У Т Б 🏹</p>
<p>озна́ка</p>	<p>🍷 🐕 🗣️</p>
<p>по́ми́лка</p>	<p>П О 🪚</p>
<p>поне́ділок</p>	<p>П О 🚗 🏠 🗣️ 🥛</p>
<p>предме́т</p>	<p>П 🍷 М Е Т</p>

п'ятниця	П'ятниця, яйця
середа	Середа, виноград
театр	Театр, будинок
червоний	Червоний, перо, цукор, йогурт
черговий	Черговий, перо, сніговик, йогурт
черевіки	Черевіки, перо, цукор, морква
четвер	Четвер, яйця, торт, риба

Згадки про словникові слова

Букви всі від – А до Я, –
Як одна міцна сім'я.
Варто всіх у цій родині
Знати грамотній дитині. **(Алфавіт)**

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не спитай,
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в чужині край.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня рослини,
А нас, людей, без ... **(Батьківщини)**

Ще не впав на землю сніг,
Він ховається в барліг.
І до теплої весни
Поринає він у сні. **(Ведмідь)**

Хто за серпнем приходить,
Літо червоне проводить,
Бабине літо закликає,
В школу діток відправляє?
(Вересень)

Посередині — дорога,
По боках — будинки. **(Вулиця)**

Він не ліжка, хоч спимо
Лежимо і сидимо
Не простий, а розкладний
Невеликий і зручний. **(Диван)**

В лісі лине дивний звук:
Тук-тук-тук! Тук-тук-тук!
Гострий дзьоб, як молоток:
Тук-тук-тук! Цок-цок-цок!
Буде лісу помагати
Працьовита пташка... **(Дятел)**

Довгі вуха, куций хвіст,
Невеликий сам на зріст.
На городі побував,
Нам капусту попував.
Довгі ноги – скік та скік...
Ми погнались, він утік... **(Заєць)**

Є в квартирі молодець
Математик і мудрець.
Він тебе не підведе
Бо рахунок дням веде. **(Календар)**

Я під ніжками вашими лежу,
Ви на мене тупцюєте, а я не ходжу.
Можете на мене навіть полежати,
Тільки не забудьте пил з мене
зібрати. **(Килим)**

Спортсменам лише найкращим,
Які на п'єдесталі,
Вручають урочисто
Їм усім **(Медалі)**

Під землею – дивне місто:
Все в огнях, як у намисті.
В нім будинки не стоять,
По залізних рейках мчать. **(Метро)**

День спочинку і дозвілля
Називається... **(Неділя)**

Хто хоче щось запам'ятати –
В блокнот свій може записати.
Комп'ютер теж немов блокнот –
Не має з пам'яттю турбот.
А як називають комп'ютер-блокнот?
(Ноутбук)

З підручниками скриню
Я щодня ношу на спині.
Як до школи прибігаю,
То тоді її знімаю. **(Рюкзак)**

Приміщення ошатне та святкове,
На сцені актори грають чудово.
Показують тут нам вистави,
Впізнав назву цієї зали? **(Театр)**

Я у батька третій син,
а дітей у нього сім.
Маю четверо сестер,
звуть усі мене ... **(Четвер)**

Колір цей яскравий дуже.
Колір серця, колір ружі,
Колір яблук у садочку,
Колір маків на цибулі,
Колір капелюшки в мухоморі,
Колір вуст та помідора.
Колір пихи й заборони...
Що за колір цей? **(Червоний)**

Гарна сукня є в Марічки,
Є блакитні, довгі стрічки,
А до сукні є в Марічки
Два чудові ... **(Черевички)**

Матеріал до гри «Буквені приклади»

Овал – ов + фарба – рба + вітаміни – аміни =? **(алфавіт)**

Веселий – селий + дим – им + місяць – сяць + сядь – ся = ? **(відмідь)**

Булик – к + лисиця – лиси =? **(вулиця)**

Ведмідь – дмідь + ребус – бус + серпень – рпе = ? **(вересень)**

Геолог – олог + родина – дина + рій – рі = ? **(герой)**

Диво – во + Іван – І = ? **(диван)**

Дуб – б + хмара – ара + весняний – весн = ? **(духмяний)**

Диво – во + тигр – гр + настрої – стрій = ? **(дитина)**

Одяг – о – г + телефон – ефон = ? **(дятел)**

Капуста – пуста + зелена – зе – а + дар = ? **(календар)**

Київ – їв + лис – с + м = ? **(килим)**

Козак – ко – к + яець = ? **(заець)**

Батько – ко + ківш – ш + ліщина – лі = ? **(Батьківщина)**

Весело – село + море – мо + село – ло + синь – си = ? **(вересень)**

Мед + книга – книг + сіль – сі = ? **(медаль)**

П'ять – ь + низ – з + ця = ? **(п'ятниця)**

Ноти – ти + кут – к + бук = ? **(ноутбук)**

Оса – са + знак + бджола – бджол = ? **(ознака)**

Понеділок – онеділок + редиска – иска + мед – д + т = ? **(предмет)**

Бурю – бу + коза – о + к = ? **(рюкзак)**

Кінофільм – кі – фільм + утрачений – рачений + бук = ? **(ноутбук)**

Секрет – к – т + да = ? **(середя)**

Спів + чуб – б + взуття – ву = ? **(співчуття)**